

Ikali Karvinen, Varpu Lipponen & Virpi Sipola

Vakaumuksen ja uskon kunnioittaminen sosiaali- ja terveydenhuollossa

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Uskonnollinen vakaumus terveyden tukijana	7
3	Vakaumuksen merkitys hoitosuhteessa.....	9
4	Vakaumus ja usko voimavarana kuoleman lähestyessä	11
5	Vakaumus kohdattaessa surevia läheisiä	12
6	Vakaumusta kartoittava haastattelu	13
	Lähteet ja kirjallisuus	17

Suomen ev.-lut. kirkko
Kirkkohallitus
Diakonia ja sielunhoito
2020

Työryhmä: Ikali Karvinen, Varpu Lipponen ja Virpi Sipola
Kannen kuva: Sirku Tukiainen

1 Johdanto

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Kirkkohallituksen sairaalasielunhoidon keskus julkaisi vuonna 1996 vihkosen Vakaumuksen kunnioittaminen. Juha Soivion (1996) kokoama opas osoittautui tarpeelliseksi terveydenhuoltohenkilöstölle. Siitä otettiin useita painoksia suomen ja ruotsin kielellä. Julkaisuun on koottu maassamme toimivilta uskonnollisilta ja etnisiltä ryhmiltä tiedot siitä, mitä eri hoitotoimenpiteissä tulee ottaa huomioon, miten hoidetaan kuolevaa potilasta ja miten vainajaa käsitellään kunnioittavasti kuoleman jälkeen. Kokoavassa tekstissä kerrotaan, kuinka terveydenhuoltohenkilöstö voi suhtautua kunnioittavasti myös itselleen vieraaseen uskoon tai kulttuuriin. Potilaalta tai asiakkaalta voi kysyä, kuinka hän toivoo toimittavan. Opas korostaa perheen ja läheisten merkitystä, samoin tulkin käyttöä tarvittaessa.

Vuoden 1996 jälkeen yhteiskunnassa on tapahtunut muutoksia. Kristillinen yhtenäiskulttuuri on muuttunut yhä moniarvoisemmaksi vakaumusten ja katsojien rinnakkaiseloksi. Monikulttuuriset kohtaamiset sosiaali- ja terveydenhuollossa ovat lisääntyneet. Yhä useampi terveydenhuollon ja sosiaalialan työntekijä on Suomeen muualta muuttanut. Henkisten ja hengellisten kysymysten merkitys terveydelle ja hyvinvoinnille ymmärretään aikaisempaa paremmin <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017112718333>. Vakaumukset eivät ole hävinneet, vaan pikemminkin pirstaloituneet. Vakaumuksissa on elementtejä monista perinteisistä maailmankatsomuksista. Monikulttuurisuuden lisääntyessä on tärkeää nähdä, että kaikilla on kotimaastaan ja kansallisuudestaan riippumatta samat oikeudet kuin kantasuomalaisilla.

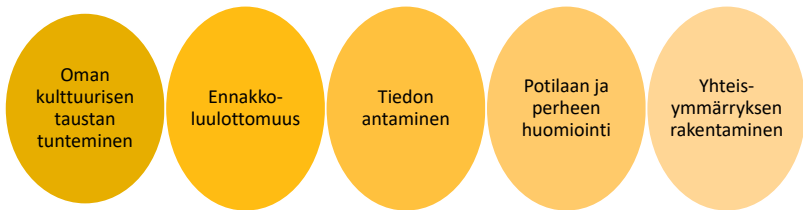
Vakaumuksen ja uskon kunnioittaminen -opas on tarkoitettu avuksi erilaisille rinnalla kulkijoille. Se pyrkii auttamaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia ja opiskelijoita syventämään käsitystään vakaumuksesta ja uskosta terveyden ja hyvinvoinnin tukijana. Poikkeustilanteissa tämän julkaisun näkökulmat ovat erityisen tärkeitä. Tässä esille tuleva kunnioittava suhtautuminen toiseen ihmiseen tulee ottaa huomioon myös puhelimitse tai verkon kautta tapahtuvassa auttamistyössä.

Vakaumus rakentuu arvoista ja elämän merkityksellisyyden tunteesta. Vakau-
musta lähellä on käsite *katsomus*. *Usko* sisältää luottamuksen Jumalaan, Luojaan tai Korkeimpaan; se on hengellinen termi. Uskoon kuuluu luottamus Jumalan turvaan.

Spiritualiteetti on näkökulma ihmisenä olemiseen. Spiritualiteetin avulla etsimme merkitystä ja tarkoitusta, yhteyttä itseemme, toisiin, luontoon ja pyhään.

Julkaisun ovat kirjoittaneet kansanterveystieteiden tohtori, Itä-Suomen yliopiston tutkija **Ikali Karvinen**, terveystieteiden tohtori, psykoterapeutti **Varpu Lipponen** ja Kirkkohallituksen sielunhoidon johtava asiantuntija, sairaalapastori, terveystieteen maisteri **Virpi Sipilä**. Julkaisu perustuu tutkimusyhteistyöhön Tampereen ammattikorkeakoulun (TAMK) ja Diakonia-ammattikorkeakoulun (Diak) kanssa.

Kuvio 1 kuvaa vakaumuksen kunnioittamisen prosessia käytännön hoitotyön näkökulmasta.

Kuvio 1. Vakaumuksen kunnioittaminen käytännön hoitotyössä (Reijonen 2014).

2 Uskonnollinen vakaumus terveyden tukijana

Uskonnollinen vakaumus tuo monelle toivoa. Se lisää kiitollisuutta elämästä, auttaa tunteiden hallinnassa ja tukee itsetuntoa. Usko helpottaa vaikeista tilanteista selviämistä ja tukee eri elämänvaiheissa.

Uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistuminen antaa sosiaalista tukea ja tukee mielen-terveyttä. Mielen-terveyttä voivat tukea lisäksi uskonnolliset, henkiset ja hengelliset rituaalit kuten rukoileminen, hartausohjelmien kuunteleminen ja oman uskon ilmaiseminen yksin tai ryhmässä. Rukoileminen voi olla yksityistä tai julkista. Se voi toteutua yhdessä muiden kanssa tai yksin. Eri perinteissä rukoillaan eri tavoin, joko satunnaisesti tai tiettyinä aikoina.

Uskonnollinen vakaumus näkyy perheiden elämässä uskonnollisina tapoina, juhlina ja muiden ihmisten huomioon ottamisena <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017112718333>. Joskus vakaumus tuo elämään rajoituksia, jotka saattavat koskea pukeutumista, tiettyjä ruoka-aineita tai alkoholin nauttimista.

Vakaumus on henkilökohtainen, mutta sen merkitys ulottuu myös toisiin ihmisiin huolenpitona ja ystävällisyytenä. Tukemalla toisia ihminen kokee itsekin saavansa tukea. Vakaumus näkyy perhe-elämässä, mutta sen vaikutukset eivät rajoitu vain kotiin ja lähipiiriin. Vakaumus näkyy opiskelussa, työssä ja vapaa-ajan viettämisessä. Juhla-aikoina perheen ja suvun yhteys korostuu. Aina oman vakaumuksen esilletuominen ei ole yksinkertaista. Joskus se voi tuoda ongelmia perheenjäsenten ja muiden lähipiiriin kuuluvien välille.

Suomalaisista vajaa 70 prosenttia kuuluu Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Toiseksi suurin kirkkokuntamme on Suomen ortodoksinen kirkko. Suomessa toimivat myös anglikaaninen ja roomalaiskatolinen kirkko.

Suomessa toimii myös useita kristillisiä vapaakirkkoja, kuten helluntailaiset, baptistit, metodistit ja adventistit.

Kristittyjä yhdistää usko Kolmiyhteiseen Jumalaan sekä yhteinen rukous. Sairaana puolesta rukoileminen on tavallista kaikissa uskonnollisissa ryhmissä. Rukous on henkilökohtaista puhetta Jumalalle. Se ei vaadi tiettyä paikkaa. Kirkoilla on omia sakramenteja eli pyhiä toimituksia. Ne tuovat lohtua ja turvallisuutta ja vahvistavat yhteisöllisyyttä. Useissa kirkoissa ja uskonnollisissa ryhmissä on erilaisia paastojaksoja vuoden aikana. Henkilöt tuntevat itse oman perinteensä ja kertovat siitä.

Juutalaisella seurakunnalla on Suomessa pitkä historia. Helsingissä ja Turussa on juutalainen synagoga. Seurakuntaa johtaa rabbi. Tataariyhteisöllä, joka on vanhin muslimiyhteisömme, on yli satavuotinen historia Suomessa. Suomessa toimii myös Jehovan todistajia ja mormoneja. Heillä on omat aktiiviset ryhmänsä.

Muslimien määrä on maassamme kasvanut maahanmuuton seurauksena. Heidän pyhä kirjansa on Koraani. Islamin uskontoon kuuluvat säännölliset, päivittäiset rukoushetket. He noudattavat omia ruokailutottumuksiaan ja paastonaikojaan. Muslimien vahva yhteisöllisyys auttaa heitä uudessa kulttuurisessa ympäristössä.

On tärkeää huomata, että kaikki muslimit eivät noudata samoja tapoja, eivätkä kaikki Lähi-idän maista tulleet maahanmuuttajat ole muslimeja. Asiakkaan taustoja selvitetessä tulee kuulla häntä itseään, jotta vääriä johtopäätöksiltä vältytään.

Suomessa toimii myös pieniä hindulaisten ja buddhalaisten yhteisöjä. Heidän aikakäsityksensä on syklinen: aika etenee toistuvissa jaksoissa. Hindulaisen ajattelun mukaan ihminen syntyy kuoleman jälkeen uudestaan maanpäälliseen elämään. Hautauksessa suositaan polttohautausta.

Osa ihmisistä on uskonnottomia. Heidän joukossaan on ateisteja ja agnostikkoja, ihmisiä, joilla ei ole tarvetta kuulua mihinkään uskonnolliseen ryhmään. Maalitumisen myötä tällaisten ihmisten määrä kasvaa. Lista paikkakunnalla toimivista kirkkojen ja uskonnollisten tai kulttuuristen ryhmien sielunhoitajista ja vapaaehtoisista tukihenkilöistä on tärkeää päivittää säännöllisesti.

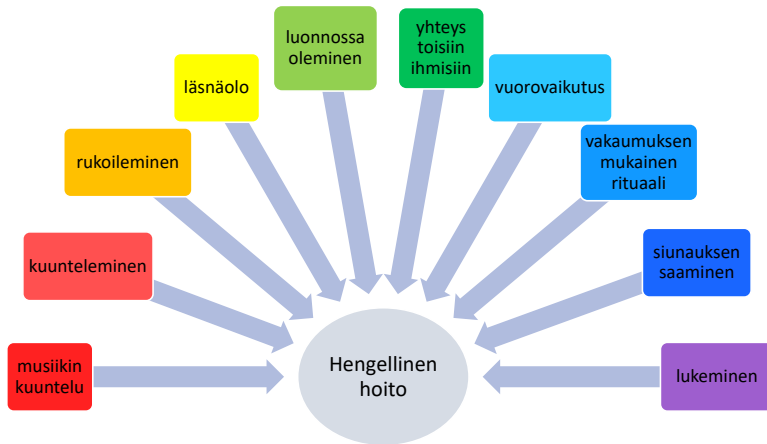
3 Vakaumuksen merkitys hoitosuhteessa

Suomalaisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa näkyy kristillinen kulttuuriperinne. Vakaumuksen merkitys korostuu läheisessä hoito- ja auttamissuhteessa http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2_016112216858. Lähi- ja sairaanhoitajat, lääkärit, sosiaalityöntekijät ja henkilökohtaiset avustajat astuvat työssään hoidettavien tai asiakkaidensa sellaisille elämäntilanteille, jotka ovat yksityisiä ja heille pyhiä. Vakaumus vaikuttaa tiedostettuna tai tiedostamatta hoito- ja asiakassuhteeseen. Kyky asettua toisen ihmisen asemaan, empatia, on auttajalle välttämätön taito. Hoitajan tai avustajan oma vakaumus ei saa vaikuttaa hänen suhtautumiseensa. Hoitajan oma vakaumus voi vaikuttaa kielteisesti hoitosuhteeseen, jos hän pyrkii vaikuttamaan hoidettavan vakaumukseen. Hoitaja saattaa olla valikoiva työtehtäviensä suhteen. Joskus hän jopa kieltäytyy tietyistä työtehtävistä. Ammatillisten ohjeiden ja eettisten periaatteiden mukaan tämä ei ole hyväksyttävää. Hoitajalle itselleen levollinen oma vakaumus voi olla merkittävä voiman ja toivon lähde.

Oman vakaumuksen tunteminen, omien ennakoasenteiden ja tietojen tarkistaminen ovat hyvä lähtökohta hoidettaessa vieraasta vakaumusympäristöstä tulevaa henkilöä.

Vakaumusta voidaan tukea monin eri tavoin. Musiikki, kuvataiteet, kirjallisuus ja luonto voivat tukea spiritualiteettia, henkistä ja hengellistä vakaumusta, antaa toivoa, voimaa ja hyvää mieltä sairastuneelle, myös uskonnottomalle. Keskustelu sairaalapastorin tai muun vakaumusta tukevan henkilön kanssa, uskonnollisten radio- tai televisio-ohjelmien seuraaminen tai osallistuminen seurakunnan toimintaan tukevat uskonnollista vakaumusta. Sairaalassa tai hoitokodissa mahdollisuus mennä hiljaiseen huoneeseen tai kappeliin auttaa rauhoittumaan ja toipumaan. Hoitajan hienotunteinen suhtautuminen ja puhetapa kertoo kunnioituksesta toista ihmistä kohtaan. Itselle vierasta asiaa on lupa kysyä. Auttajan ei tarvitse tietää kaikkea; kysymällä hän osoittaa kiinnostusta.

Kuviossa 2 näkyvät hengelliseen hoitoon kuuluvat osa-alueet.

Kuvio 2. Hengellinen hoito (Sipola 2018). Alkuperäinen kuva julkaistu kirjassa Palliatiivisen hoidon hyvät käytännöt, s. 141, kuva 15.30 Hengellisen hoidon välineitä.

4 Vakaumus ja usko voimavarana kuoleman lähestyessä

Ihmisen vakaumuksen ja uskon kunnioittaminen kuuluu hyvään kokonaisvaltaiseen hoitoon saattohoitovaiheessa. Henkinen ja hengellinen hoito helpottaa lähestyvän kuoleman tuskaa, kun toivoa paranemisesta ei enää ole ja kuoleva ihminen on ahdistunut ja tuskainen.

Ajatus elämän loppumisesta ahdistaa. Se tuntuu kietoutuvan koko elämän ylle ja aiheuttaa voimakasta surua ja tuskaa. Toivottomuuden vallatessa saattaa tuntua, että koko elämä murenee. Kuoleman lähestyessä moni toivoo, että joku tunnistaa ja kuulee henkisen ja hengellisen tuen tarpeen ja osaa vastata siihen.

Hengellisyuden eksistentiaalinen ulottuvuus tulee esiin elämän tarkoituksen ja sairastumisen pohtimisena. Se sisältää toivottomuuden tunteita ja vaikeita kysymyksiä, joihin ei ole vastausta. Parantumaton sairaus on vaikea hyväksyä ja ymmärtää. Tavallisia potilaan mietteitä ovat esimerkiksi nämä: *Tähänkö kaikki loppuu? Miksi juuri minä? Mitä paha olen tehnyt ansaitakseni tämän? Minusta tuntuu kuin jokin paha olisi tunkeutunut ihoni alle ja jäänyt sinne asumaan. Kuin jokin vieras olisi tullut liian lähelle ja koskettanut liian syvältä. Tämä on elämäni mustin päivä. Kaikkialla on vain pelkoa, tyhjyyttä, äänettömyyttä. Kontrolli katoaa. Aika pysähtyy. Ilma loppuu, on vaikea hengittää.*

Epätoivon hetkillä auttaa turvallinen, kiireetön läsnäolo. Se konkretisoituu potilaan niin toivoessa yhdessä rukoilemisena, luottamuksena Jumalaan tai Korkeampaan voimaan. Se voi olla myös elämän merkityksellisyyden ja sairauden aiheuttaman kärsimyksen pohtimista. Rukoilemisen merkitys korostuu erityisesti silloin, kun kipulääkkeet eivät auta ja pelko valtaa mielen.

Kuolemaa lähestyvien potilaiden henkisen ja hengellisen tuen tarpeen tunnistaminen vaatii hoitajalta herkkää kuuntelua ja hyvää itsetuntemusta <http://elektra.helsinki.fi/se/g/0784-0039/28/1/lupalah.pdf>. Sitä voi kuvata matkana minuuteen ja vastausten etsimisenä omaa olemassaoloa koskeviin kysymyksiin. Ammattitaitoinen auttaja osaa tukea potilaan jäljellä olevia voimavaroja. On tärkeää kannustaa kuolevaa pohtimaan oman elämänsä merkityksellisiä asioita. Hoitotyöntekijän tärkein tehtävä onkin potilaan kuunteleminen, kuuleminen, sekä läsnä oleva ja ymmärtävä kohtaaminen.

Eksistentiaalisen kärsimyksen ja tuskan lievittämiseen lääkkeitä paremman avun antaa turvallisuudentunteen vahvistaminen ja hyvä hoiva. Ne lisäävät

luottamusta siihen, ettei kuoleva ihminen tule hylätyksi. Elämän lähestyessä loppua ihminen voi hyväksyä kuoleman ja kuolla levollisesti ja turvallisesti.

Saattohoidon tavoitteena on lähtörauha. Kuolevan on tärkeä päästä sovintoon itsensä, läheistensä ja Jumalansa kanssa. Potilaalla voi olla huoneessaan omaan vakaumukseensa liittyvä symboli, kuten risti, enkeli, ikoni tai kirja. Kun potilas toivoo hengellistä tukea, voidaan hänen luokseen kutsua hänen oman uskonnollisen ryhmänsä tai kirkkonsa edustaja. On tärkeää selvittää kyseisen kirkon tai uskonnollisen ryhmän hautajaiskäytännöt, myös suhde ruumiinavaukseen. Potilaan kuoltua arkkuun asetetaan usein jokin hänelle tärkeä symboli.

5 Vakaumus kohdattaessa surevia läheisiä

Terveyspalveluissa asioivat asiakkaat ja potilaat kokevat vakaumuksen kunnioittamisen voimavarana. Omaisten ja läheisten tuen tarve jää hoitohenkilökunnalta usein huomaamatta. Saattohoidossa potilaiden ja läheisten tukeminen on keskeinen osa ammatillista hoitoa.

Läheisen ihmisen menettäminen koskettaa surevan koko elämää. Kaikki muuttuu hetkessä. Suru on normaaliin elämäntilanteeseen kuuluva, monitahoinen ilmiö. Tuen tarve kohdistuu läheisen mieltä askarruttaviin kysymyksiin ja tunteiden käsittelyyn, vakaumukseen ja uskoon liittyviin asioihin, ehkä syyllisyyteen ja katkeruuteen ja huoleen siitä, miten läheiset pärjäävät omaisensa kuoltua.

Surevan ihmisen kanssa keskusteltaessa työntekijän oma vakaumus tai sen puute voi olla kohtaamisen esteenä, samoin kuin tilanteessa mahdollisesti esiin nousevat arvoristiriidat. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019073117713> <https://journal.fi/uskonnotutkija/article/view/77403>.

Aina ei ole helppoa erottaa olennaisia asioita, jolloin väärin tulkintojen mahdollisuus kasvaa. Keskeistä auttamisessa onkin ymmärtää, että sekä potilaan että hänen läheistensä vakaumus tulee ottaa huomioon ja kunnioittaa sitä.

AVAUS-malli työvälineenä voi auttaa hoitohenkilökuntaa jäsentämään perheen ja läheisten henkisen ja hengellisen tuen tarvetta.

6 Vakaumusta kartoittava haastattelu

Vakaumusta kunnioittavaa hoito- ja huolenpitotyötä varten on luotu erilaisia toimintamalleja. Eräs mahdollisuus on käyttää suomalaista AVAUS-mallia (Karvinen 2010). Se on saatavissa myös ruotsinkielisenä. Malli on luotu haastattelutilanteisiin, joissa halutaan kartoittaa henkilön henkisiä ja hengellisiä tarpeita. Se soveltuu hyvin myös apuvälineeksi pohdittaessa, miten huomioida erilaisia vakaumuksia hoidon ja huolenpidon tilanteissa. AVAUS-mallissa on viisi teema-alueita:

- Teema-alue A – Arvot ja vakaumus
- Teema-alue V – Voimavarat
- Teema-alue A – Arvio henkisistä ja hengellisistä tarpeista
- Teema-alue U – Ulkopuolinen tuki
- Teema-alue S – Spiritualiteettia tukevan hoitotyön toimenpiteet

Seuraavassa kuvataan AVAUS-mallin osa-alueet ja niihin liittyvät apukysymykset. Kunkin teema-alueen alla on esimerkkejä siitä, millaisia vakaumusta koskevia aloitteita potilas, asiakas tai läheinen saattaa tuottaa keskusteluissa. Mukana on esimerkkejä kysymyksistä, joita työntekijä voi esittää.

Taulukko 1. Avaus-malli

	Teema-alue A – Arvot ja vakaumus	Teema-alue V – Voimavarat
<i>Apukysymyksiä</i>	<p>Millaiset arvot ovat tärkeitä elämässäsi? Onko sinulla jokin henkilökohtainen vakaumus? Oletko uskonnollinen? Kuulutko johonkin uskonnolliseen yhteisöön?</p>	<p>Mitkä asiat tuovat sinulle lohtua vaikeissa tilanteissa? Mihin turvaudut kohdatessasi kipua tai kärsimystä? Mistä saat voimaa, kun olet sairas? Mikä voisi olla rukouksesi?</p>
<i>Esimerkkejä vakaumusta kunnioittavasta toiminnasta</i>	<p>Henkilölle kerrotaan, että hän voi tuoda esiin minkä tahansa tärkeän asian, luonnon merkityksen, ateistisen elämäntattomuksen tai uskon Jumalaan. Eri kulttuuritaustasta tulevalta voidaan kysyä: Onko sairautellesi sinulle jokin yliluonnollinen merkitys? Mistä arvelet sairautesi johtuvan?</p>	<p>Henkilöä voidaan rohkaista kuvaamaan omia voimaa ja toivon lähteitään. Niitä voivat olla musiikin kuuntelu, kirjoittaminen, keskustelu, rukoileminen, meditointi tai hiljaisuus.</p>
<i>Esimerkkejä henkilöiden toiveista, jotka edustavat erilaisia vakaumuksia</i>	<p>En ole uskonnollinen, mutta uskon Korkeampaan voimaan ja rukoilen pahan paikan tullen. Minulla ei ole uskonnollista vakaumusta. Maailmankuvani on tieteellinen. Uskon hyvän tekemiseen ja siihen, että meidän tulee jättää jälkipolville elämän mahdollisuudet. Siksi olen vegaani. Olen kristitty. Uskon Jeesukseen henkilökohtaisena Vapahtajani. Tämä on yksityisasiani. En halua puhua siitä.</p>	<p>Saan voimaa päivittäisistä rukoushetkidestä. Perheeni on ollut paras tukeni sairauteni aikana. Koirani lohduttaa minua ja ymmärtää kipuni. Saan voimaa keskusteluista, joita käyn ihmisten kanssa tulevasta maailmasta. Usein kyselen, miksi Jumala sallii tämän masennuksen minulle. Muilta potilailta saamani vertaistuki on auttanut minua ymmärtämään, että en ole yksin.</p>

Teema-alue A - Arvio henkistä ja hengellisistä tarpeista	Teema-alue U - Ulkopuolinen tuki	Teema-alue S - Spiritualiteettia tukevan hoitotyön toimenpiteet
<p>Onko sinulla henkisiä tai hengellisiä tarpeita, joista hoitohenkilökunnan on hyvä olla tietoinen? Pelkäätkö jotain sairauteesi liittyvää? Miten voisimme auttaa sinua tässä pelossa? Toivotko, että tuttu sielunhoitaja kutsutaan luoksesi?</p>	<p>Onko sinulla joku läheinen, josta voisi olla sinulle lohtua tai tukea sairautesi tai hoitosi aikana? Kuulutko johonkin uskonnolliseen tai vakaumukselliseen yhteisöön, johon toivoisit voivasi pitää yhteyttä hoitosi aikana? Toivotko, että henkilökunta kutsuu sairaalapastorin, imaamin tai rabbin tapaamaan sinua?</p>	<p>Miten voimme auttaa sinua vakaumuksellisissa, henkisissä tai hengellisissä tarpeissasi? Onko sinulla hoitotoimenpiteisiin, ravitsemukseen tai hoitavan henkilön sukupuoleen kuuluvia toiveita, jotka tulee ottaa huomioon hoidossasi?</p>
<p>Henkilöä pyydetään arvioimaan, kuinka merkityksellisenä hän pitää vakaumuksensa huomiomista hoidon aikana. Henkilöä pyydetään kuvaamaan, kuinka vakaumus näkyy hänen arjessaan.</p>	<p>Tieto henkilön toiveista tavata sairaalapappi tai oman uskonnollisen ryhmänsä sielunhoitaja on tärkeää merkitä hoitokertomukseen. Hoitotahon tulee ylläpitää rekisteriä paikkakunnan uskonnollisten ja vakaumuksellisten yhteisöjen yhdyshenkilöistä. Uskonnoton tai ateisti voi saada keskusteluapua vapaa-ajattelijoiden piiristä.</p>	<p>Henkilöä voidaan pyytää kertomaan kulttuuristaan tai vakaumuksestaan johtuva ruokavalio, halu kieltäytyä tietyistä hoitotoimenpiteistä ja kertomaan toiveensa toimenpiteistä, jotka kuoleman jälkeen on otettava huomioon.</p>
<p>Toivon, että minulle järjestetään yhden hengen huone, sillä pelkään rukoushetkeni häiritsevän muita potilaita. Pelkään kuolemanhetkeä. Onko se kivulias ja tuskallinen? Mistä löydän Raamatun? Mistä löydän Koraanin omalla kielelläni? Haluaisin saada jonkin runokirjan. Voitteko tuoda sellaisen? Haluaisin saada ehtoollisen täällä omassa huoneessani. Voitko lukea minulle siunauksen?</p>	<p>Toivon, että kutsutte sairaalapastorin luokseni. Olen ollut pitkään tämän yhteisön jäsen, mutta toivon, ettei ketään yhteisöstä päästetä luokseni. Haluan olla yksin. Onko täällä mahdollista saada yhteys verkkoon? Uskonyhteisöni sijaitsee Aasiassa ja haluaisin osallistua verkon kautta vuosittaiseen juhlaamme. Pidetäänkö täällä rukoushetkiä tai hartauksia? Haluaisin osallistua niihin. Voitteko rukoilla kanssani? Muistakaa minua!</p>	<p>Yhteisössämme kunnioitetaan vanhempia ihmisiä. Toivon, että minua ei sijoiteta potilashuoneeseen, joka sijaitsee kerroksessa minua vanhemman henkilön yläpuolella. Toivon, ettei minulle tarjota sianlihaa, uskontoni vuoksi en halua syödä sitä. Toivon, että kylvyssä ja wc:ssä minua auttaa samaa sukupuolta oleva hoitaja. Toivon, että kuolemani hetkellä huoneen ikkuna avataan, sillä uskon, että sielu tarvitsee väylän poistua tuonpuoleiseen.</p>

Huoneentaulu

- Ihmisarvo
Jokainen ihminen on yhtä arvokas.
- Kunnioittaminen
Auttaja hyväksyy toisen ihmisen vertaisenaan.
- Empatia / Myötätunto
Auttaja kuuntelee empaattisesti, osoittaa myötätuntoa ja on kiireetön.
- Ammatillisuus
Auttaja ylläpitää ja kehittää osaamistaan ja huolehtii jaksamisestaan.
- Toivo
Toivo rakentaa luottamusta ja kannattelee huomiseen.

Lähteet ja kirjallisuus

- Aalto, K. (toim.) (2013). Saattohoito kuolevan tukena. Helsinki: Kirjapaja.
- Aalto, K. & Gothóni, R. (toim.) (2009). Ihmisen lähellä. Hengellisyys hoitotyössä. Helsinki: Kirjapaja.
- Eriksson-Tapio, L. (2017). Toivoa ja voimaa hengellisyydestä. Hoidossa olevan ihmisen toiveita ja kokemuksia. Diakonia-Ammattikorkeakoulu. Johtamisen ja yhteiskunnallisesti vaikuttavan palvelutuotannon kehittäminen, YAMK opinnäytetyö.
- Hakkarainen, T. & Tervaniemi, J. (2016). "Se on sellainen voimavara" - Uskonnollinen vakaumus perheen mielenterveyden ja hyvinvoinnin tukena. Helsinki. Diakonia-Ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto, Syrjäytymisvaarassa olevien terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen.
- Hyvä tietää kristinuskosta – Muslimin kysymyksiä kristityille. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisu- ja 45, Kirkko ja toiminta. Kirkkohallitus, Ulkoasiain osasto. Saatavilla 10.3.2020 <https://evl.fi/documents/1327140/48887274/Hyv%C3%A4+tiet%C3%A4C3%A4+kristinuskosta/1f5c9d07-88da-2a4d-0eb3-f99ab7b52dfd>
- Joenerä, A. (2017). Asiakkaan vakaumuksen kunnioittaminen turvakotityössä. Henkilökunnan näkökulma. Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto, YAMK opinnäytetyö.
- Karvinen, I. (toim.) (2017). Työelämä tutkien ja kehittäen - opinnäytetöitä työelämästä ja työelämälle. In: Diakonia, 8, Diakonia-ammattikorkeakoulu. URN:ISBN:978-952-493-279-0.
- Karvinen, I. (2010). AVAUS-malli potilaan henkisten ja hengellisten terveystarpeiden selvittämisessä. Uudistettu versio 13.8.2015.
- Karvinen, I., Hänninen, M. & Lipponen, V. (2016). Valmius vastata potilaiden henkisiin ja hengellisiin terveystarpeisiin – Pilottitutkimus. *Journal for the Study of Diakonia* 2, 164-177.
- Karvinen, I., Hakkarainen, T., Tervaniemi, J., Winqvist, S. & Lipponen, V. (2016). Vakaumus on voimavara - Uudistamassa Vakaumuksen kunnioittamisen opasta. *Diakonia* 4, 16-18.
- Lipponen V. (2006). Läheisyyttä ja etäisyyttä kuoleman lähestyessä. Kuolevan potilaan ja omahoitajan hoitosuhde dialogisen filosofian näkökulmasta tarkasteltuna. Acta Universitatis Tampereensis 1161, Tampereen yliopisto, Hoitotieteen laitos, Tampere.
- Lipponen, V. & Karvinen, I. (2015). Hengellisyys hoitotyössä saattohoitokodin omahoitajan silmin. *Palliativinen hoito* 40, 11-13.
- Lipponen, V., Joenerä, A. & Karvinen, I. (2017). Vakaumuksen kunnioittaminen turvakodin henkilökunnan kokemana. *Diakonia* 4, 10-13.
- Lipponen, V. & Karvinen, I. (2018). Isompiin käsiin annettu. Omaiset henkisen ja hengellisen hoidon tuloksijoina saattohoidossa. *Uskonnontutkija. Religionsforskaren* 7(2).
- Lipponen, V., Niemipelto, H. & Karvinen, I. (2018). Surevan läheisen vakaumuksen kunnioittaminen. Avaus-malli henkisen ja hengellisen tuen tarpeen jäsentäjänä. *Diakonia* 4, 38-41.

- Muurinen, S., Sipola, V. & Vainio, A. (2018) Henkisyys, hengellisyys ja spiritualiteetti. Hengellinen hoito. Teoksessa Saarto, T., Hänninen, J., Antikainen, R. & Vainio, A. (toim.), Palliatiivisen hoidon hyvät käytännöt, 140 -142. 1. painos. Helsinki: Duodecim.
- Niemipelto, H. (2017). Surevan henkisyys ja hengellisyys voimavarana. Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden ylempi ammattikorkeakoulututkimus, YAMK opin- näytetyö.
- Pentikäinen, J. (1999). Samaanius ja pohjoisen uskonnot. Teoksessa Hyry, K. ja Pentikäinen J. (toim.), Uskonnot maailmassa, 251-275. 5. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Rantala, R. & Lipponen V. (2016). "Huomisesta ei kukaan tiedä", Toivo ja toivottomuus Sarkooma - ja GIST- potilaiden sekä heidän läheistensä kirjoittamissa tarinoissa. *Palliatiivinen hoito* 43, 22-24.
- Rantala, R. (2018). Loppuelämän ensimmäinen päivä. Eksistentiaalinen kärsimys parantumattomasti sairailta ja heidän läheisillään sekä hoitotyön auttamismenetelmät. Tampereen ammattikorkeakoulu. Täydennyskoulutus. Parantumattomasti sairaan palliatiivinen ja saattohoito. Kehittämistehtävä. Julkaisematon.
- Rantala, R. & Lipponen, V. (2019). "Elämää lasikuution sisällä", Eksistentiaalinen kärsimys sarkoomaa sairastavien potilaiden kirjoittamissa tarinoissa. *Diakonia* 4, 64-65.
- Soivio, J. (1996). Vakaumuksen kunnioittaminen. *Suomen evankelis-luterilainen kirkko*, Kirkon sairaalasielunhoidon keskus.
- Sipola, V. (2020). Vakaumuksen kunnioittaminen hoitotyössä. Teoksessa Thitz, P., Malkavaara, M., Rättyä, L. & Valtonen, M. (toim.), Diakonissa ihmisten rinnalla: Diakonisen hoitotyön juuret ja siivet. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Julkaisu 9/2020
- Virtaniemi, M-P. (2019). Spiritualiteetin monet merkitykset. *Teologinen Aikakauskirja* 5(124), 387-404.
- Winqvist, S. (2016). Vakaumuksen merkitys henkilökohtaisessa avustamisessa. Helsinki. Diakonia-ammatti-korkeakoulu, Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma Diakonia ja kristillinen kasvatustieteiden tutkimuskeskus (YAMK).

KIRKKOHALLITUS⁺